

145
RADMILA BODRIČ
Filozofski fakultet u Novom Sadu

POJMOVNIK STRUKTURALNE LINGVISTIKE (MORFOLOGIJA I SINTAKSA)

Predrag Novakov, *Pojmovnik strukturalne lingvistike (morfologija i sintaksa)*,
Novi Sad, Zmaj, 2006, 96

Srpsko-engleski *Pojmovnik strukturalne lingvistike* prof. dr Predraga Novakova predstavlja veoma korisno i uvek aktuelno delo koje je namenjeno prvenstveno čitaocima koji žele da se upoznaju sa osnovama lingvistike. *Pojmovnik* sadrži odrednice i unakrsna upućivanja (oko 140) koji pojašnjavaju opšte pojmove iz morfologije i sintakse iz opšte i američke strukturalne lingvistike. Prof. dr Predrag Novakov je ovo svoje delo izgradio na naučnoj osnovi i bogatoj stručnoj literaturi koja se sastoji od lingvističkih rečnika i studija, posebno onih koje se odnose na strukturalnu deskriptivnu lingvistiku. Autor se literaturom znalački služio i uspešno ugradio u svoje izlaganje, pa ju je na taj način u velikoj meri približio čitaocima. Treba istaći da je *Pojmovnik* pripremljen u okviru rada na naučnom projektu Odseka za anglistiku Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, finansijski potpomognutog od strane Ministarstva nauke i zaštite životne sredine Republike Srbije.

Pojmovnik, ukupnog obima od 96 strana, obuhvata Predgovor, Uputstvo za korišćenje *Pojmovnika*, *Pojmovnik*, Englesko-srpski indeks i Literaturu. Nakon samog *Pojmovnika* nalazi se Dodatak koji predstavlja duži tekst o američkoj deskriptivnoj lingvistici prve polovine 20. veka (str. 77-95).

Ukazujući prvo na strukturu i svrhu *Pojmovnika* u samom Predgovoru, autor potom čitaoce upućuje na korišćenje istog. Prof. dr Predrag Novakov na detaljan i nadasve organizovan način predočava šta rečnički članci predstavljaju i kako se koriste. *Pojmovnik*, centralni deo ove studije, nosi najveću težinu i dokaz je autorovog savremenog lingvističkog obrazovanja koje se ogleda u širini i preciznosti njegovih formulacija.

Rečnički članci u *Pojmovniku* sastoje se od odrednica na srpskom jeziku iza kojih sledi engleski ekvivalent, a zatim sam tekst članka. Međutim, na pojedinim mestima dva srpska termina, ili, pak, više njih predstavljaju moguće ekvivalente jednog engleskog termina. Oni se u odrednici uvek navode jedan za drugim,

a razdvojeni su tačkom i zarezom, na primer **diskretan; odelit** *discrete*. Na taj način je, u tehničkom smislu, čitaocima olakšano iščitavanje odrednica. Isto tako, u *Pojmovniku* se navodi i određen broj srpskih odrednica koje nisu obrađene u posebnoj rečničkoj članku, već se pominju u članku neke druge odrednice. U takvim slučajevima, na tu drugu odrednicu čitaoci se upućuju skraćenicom v. (videti), kao u primeru **interpretans v. antecedent**. Dakle, rečnički članak sadrži pojašnjenje odrednice, reprezentativne primere, kao i pojmove koji su povezani s odrednicom, a koji su inače istaknuti kurzivom. Evo kako autor, na primer, analizira odrednicu (str. 55):

rascepljena rečenica *cleft sentence*

Sintaksički termin koji označava specifičnu strukturu rečenice do koje se dolazi kada se jedna klauza rascepi na dva dela, tako da svaki deo sadrži glagol, odnosno predikat. Svrha ovog postupka je da se određeni deo klauze postavi u naglašenu poziciju (fokus), odnosno da se naglasi nova informacija u odnosu na već poznatu. Kako pišu Kverk i dr. (Quirk *et al.* 1985: 951-954), u takvu naglašenu poziciju najčešće se postavljaju subjekat, direktni objekat ili priloška odredba prvobitne, rascepljene klauze, ali se u toj poziciji ponekad mogu naći i indirektni objekat i komplement objekta. Na primer, klauza *Peter saw the accident last night* može se transformisati u rascepljenu rečenicu *It was Peter who saw the accident last night*, pri čemu je subjekat prvobitne klauze (*Peter*) postavljen u naglašenu poziciju. U engleskom jeziku, prva klauza u rascepljenoj rečenici uglavnom počinje ličnom zamenicom *it* (formalni subjekat) i sadrži glagol *be* iza kojeg sledi naglašeni deo (fokus), a zatim dolazi druga klauza.

Autor potom objašnjava i pojam *prividno rascepljenih* rečenica (pseudo cleft sentences) koje u engleskom jeziku imaju strukturu subjekat-glagol-komplement subjekta, pri čemu je subjekat ili komplement nominalna klauza uvedena rečima poput *what* ili *that*. Prof. dr Predrag Novakov sve kategorije potkrepljuje veoma ilustrativnim primerima, detaljno i precizno razmotrenim.

Prilikom obrade pojedinih odrednica autor je koristio dodatnu stručnu literaturu koja iscrpno obrađuje određene teme i oblasti. Ilustracije radi, dve duže odrednice (aspekt i akcionsart) delimično su preuzete iz knjige Novakov, P. (2005), *Glagolski vid i tip glagolske situacije u engleskom i srpskom jeziku*, Novi Sad: Futura publikacije (str. 11-23). Po rečima autora, prilikom izbora odrednica koje su obrađene u *Pojmovniku* vodilo se računa da se pruže informacije o osnovnim morfo-sintaksičkim terminima (uzimajući u obzir i hipotezu o jezičkoj relativnosti), a da se tek u kasnijoj doradi uključe i ostali termini iz navedena dva nivoa lingvističke analize.

Nakon *Pojmovnika* sledi *Englesko-srpski indeks lingvističkih termina*, koji, kao što i sam naziv govori, sadrži engleske lingvističke termine koji se u *Pojmovniku* navode kao ekvivalenti ključnih srpskih odrednica. Kada je reč o prevodu abecednim redom navedenih engleskih termina, prof. dr Predrag Novakov ističe da se uglavnom navode već ustaljeni tradicionalni termini (npr. *glagolski način, subjunktiv, sufiks*), kao i da se preuzimaju pojedina novija

prevodilačka rešenja (npr. *cleft sentence* – rascepljena rečenica, *embedding* – uklapanje) iz *Enciklopedijskog rečnika moderne lingvistike* D. Kristala (prevod Ivana Klajna i Borisa Hlebca) ili se, pak, nude prevodni ekvivalenti za termine koji se još nisu ustalili.

Dodatak, koji se nadovezuje na *Pojmovnik*, predstavlja pregledni članak koji prikazuje osnovne termine i postavke američke deskriptivne lingvistike iz prve polovine 20. veka, prvenstveno se usredsređujući na dve teme, odnosno dve značajne komponente tog pravca: jezički relativizam u okviru antropoloških jezičkih proučavanja i specifične teorijske postavke strukturalne lingvistike. Kada je reč o jezičkoj relativnosti, bitnoj povezanosti jezika i mišljenja, prof. dr Predrag Novakov argumentovano zaključuje da se u „novijoj lingvističkoj literaturi obnavlja interes za tu hipotezu i čine pokušaji da se pojedine njene komponente eksperimentalno dokumentuju” (str. 93).

Druga tema posvećena je lingvističkim postavkama L. Blumfilda iz oblasti morfologije i sintakse. Ovaj opšti pregled morfoloških i sintaksičkih termina i definicija L. Blumfilda, jednog od najznačajnijih predstavnika deskriptivne antropološke lingvistike, ukazuje na činjenicu da je on jezik posmatrao kao strukturu i da se prevashodno bavio elementima i funkcijama elemenata u toj strukturi. Isto tako, on se zalagao za naučni pristup proučavanju jezika, smatrajući da se takav pristup može postići jedino ako analiza počiva na formalnim kriterijumima, tj. jezičkim oblicima i njihovim neposrednim i krajnjim konstituentima. Upravo iz tog razloga, mnogi termini i definicije koje je L. Blumfild izložio u svojoj knjizi *Jezik (Language)*, po rečima prof. dr Predraga Novakova, „izdržale su probu vremena i aktuelni su i danas u strukturalističkim lingvističkim studijama i pedagoškim gramatikama – to se posebno odnosi na morfološku strukturu reči, vezane i slobodne morfeme, kao i na analizu neposrednih i krajnjih konstituenata”. Autor ove studije s pravom zaključuje da Blumfildovi tekstovi predstavljaju jednu čvrstu osnovu od koje svi polaze i tragaju za potencijalno efikasnijim rešenjima koja bi na najbolji mogući način objasnila jezičku građu.

Budući da Dodatak pruža dodatne informacije, on nadopunjuje *Pojmovnik*, ali donekle predstavlja i njegovu sažetu verziju. Ključni termini u ovom preglednom članku istaknuti su masnim slovima, što znatno pomaže čitaocima prilikom čitanja teksta. Na kraju Dodatka nalazi se spisak literature korišćene u ovom preglednom članku.

Konačno, ostaje da se još jednom istakne da je ideja vodilja autora ove studije, prof. dr Predraga Novakova, bila da se zainteresovanim čitaocima pruži mogućnost da se na što pristupačniji način upoznaju sa opštim pojmovima iz morfologije i sintakse iz opšte i američke strukturalne lingvistike. S obzirom da se radi o vrsnom lingvisti i pedagogu, ova knjiga je pisana veoma jasnim stilom, i predstavlja značajan doprinos sa stručnog i naučnog stanovišta, i od velike je koristi studentima – budućim diplomiranim anglistima, nastavnicima i stručnjacima. Može se konstatovati da nam je nedostajala jedna ovakva knjiga u obimu potrebnom za razumevanje opšte lingvističke terminologije. Prof. dr Predrag Novakov je prihvatio činjenicu da su struka i nauka univerzalni svetski procesi, i da pedagozi moraju da utiru put budućim naraštajima. Ova studija predstavlja prilog tim nastojanjima.